

Türkmen Şairi Sabah Tuzlu'nun Şiirlerinde Memleket ve Millet Sevdası: Tematik ve Sembolik Bir İnceleme

Murtadh Haydar Azaat

University of Kirkuk, College of Education for Human Sciences, Department of Turkish
Language

murtazahaydar@uokirkuk.edu.iq

Giriş

Tarihsel olarak edebiyat, toplumsal aidiyetin ve kimlik inşaatının önemli bir aracı olmuştur. Memleket sevgisi ve millet bilinci, özellikle modern dönemlerde şairlerin eserlerinde baskın motifler olarak ortaya çıkmıştır. Sabah Tuzlu'nun "Tuzhurnatı" şiiri, bu anlamda hem bireysel bir lirik duyarlılık hem de kolektif kimliğin ifadesi olarak dikkate değerdir.

Memleket, insanı ya da sanatkârı kuşatan kozmik âlemin daha sınırlı, daha yakından tanınan alanıdır. Sanatkârın mensubu bulunduğu toplumla birlikte üzerinde doğup büyüdüğü, yaşadığı, çeşitli imkân ve nimetleriyle yetişip kimliğini şekillendirdiği, birçok maddî ve manevî bağla bağlı olduğu bir mekândır (Çetişli , 2006:224).

Tuzlu'ya göre halk sadece millet olma bilincine erişmekle kalmayıp memleket/ vatan sevgisini de yüreğinin derinliklerinde duymalıdır. Memleket

denilen şey sadece bir toprak parçasından ibaret değildir.

Geleneklere sıkı bağlı olma hâli Irak Türkeri'nin edebiyatlarında, özellikle şiirlerinde görülen eskiye bağlılık, yine bu hislerin dışa vurulması olarak değerlendirilebilir (Akkoyunlu , 1998: 125).

Irak Türkleri arasında yetişen ister eski geleneğe bağlı ister yeni cereyanları takip eden şairlerin hemen hemen hepsi halk edebiyatı motiflerini eserlerine az çok aksettirmişlerdir. Bunların arasında daha fazla alâkadar olan Mustafa Gökkaya ve Nâsîh Bezirgân gibi bazı şairler halk edebiyatı mahsulleriyle şiir yazmaya daha fazla itina göstermişlerdir (Nevres , 1967: 130-131).

Irak Türk Edebiyatı, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra nesir alanında büyük canlılık yaşamıştır. Bu dönemde fıkra, gezi notları, aktüalite ve magazin yazıları ile İhsan Vasfî olgun yazıları ile folklor, edebiyat ve kültür tarihçisi Ata Terzibaşı, fikrî ve edebî yazılan ile Rıfat yolcu, deneme ve hikâyeleri ile Ali Marufoğlu ayrıca hikâye türünü yerleştiren Haşim Kasım Salihi, düşünce ve fikir

yazıları, tarihî araştırma, eleştiri ve denemeleri ile Erşat Hürmüzlü gibi Türkmen Edebiyatına canlılık kazandıran isimlerdir (**Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Irak “Kerkük” Türk Edebiyatı, 1993, C. 6. 1993: 164).**

Sabah Tuzlu’nun Memleketi ve Hayatı

Tuzlu’nun memleketi olan Tuzhurmatu’da edebî hayatın temeli 20. yüzyılın ortalarında atılmıştır. Bunun nedeni; 19. yüzyılda okuma ve yazma oranı çok düşük olduğundan ancak bazı mollalar evlerinde kurdukları “molla mektebi” denilen dersanelerde iyi kötü alfabeyi öğretmişlerdir (**Kevser , 2003: 7).**

Irak Türkmenleri, Irak coğrafyasında ağırlık olarak Irak’ın önemli yerleşme merkezine yerleşmişlerdir. Yerleşmiş oldukları bu önemli merkezler ise “Musul, Erbil, Kerkük ve Tuzhurmatu gibi bölgelerde yer almışlardır. Türkmen ilçesi Tuzhurmatu, Telafer’den sonra en büyük Türkmen nüfusuna sahip olan bir Türkmen ilçesidir.

İlçenin sınırları içinde yaşayan Bayat boyunun oturduğu köyler, bölgedeki Türk nüfusunun önemli bir sahasını oluşturur. Tuzhurmatu, kasabasının ahalisi eski Türk tiplerini hatırlatacak tarihi bir asalete maliktir (**Kerkük , 1990: 13).**

Hayatı

Büyük Türkmen şairi, Sabah Tuzlu’nun hayatına bakarsak şöyledir. Sabah Zeynel Abidin Tuzlu 1955 yılında Molla Sefer Mahallesinde doğdu. Dedesi Molla sefer Tuzhurmatu ilçesinin önde gelen saygın adamlarından biri olduğu için ilçenin en güzel sokaklardan birisine hatta şairimizin doğdu mahalleye dedesi Molla Sefer Mahallesi adı verilmiştir. Tuzlu, çocukluğunun büyük bir kısmını doğduğu mahallede geçirmiştir.

Sabah Tuzlu 1962 yılında eğitim hayatına başlamıştır. İlkokulunu Tuzhurmatu Nahza okulunda tamamlayıp, İbni Haldun okuluna geçmiştir burada ortaokulu bitirdikten sonra liseyi Tuzhurmatu erkek lisesinde tamamlamıştır.

1975- 1976 yılları arasında liseyi bitirdikten sonra Bağdat Üniversitesinde Edebiyat fakültesine kabul olmuştur. Tuzlu, üniversite döneminde başarılı bir öğrenci olarak Edebiyat fakültesinden 1978-1979 yılları arasında mezun olmuştur. Tuzlu, 1994-1995 yılları arasında Bağdat Üniversitesi diller fakültesinde aynı alanda Yüksek lisans yapmaya başlamıştır (**Nacioğlu 2002: 135).**

1979 yılında lisans eğitimini bitirdikten sonra hemen milli görevine çağırılır, o sırada da Irak ile İran arasında başlayan savaş döneminde Tuzlu, askerlik görevine başlamıştır. Şair diller fakültesinden mezun olduğu için savunma Bakanlığı’nda Teknik Ekipman Biriminde yer alarak, Irak sınırlarında 10 yıllık süreliğine tercüman olarak görev yapmıştır. Bu arada edebi yazılarından da geri kalmamış, ara sıra yapılan edebiyatla ilgili bazı etkinliklere de katılarak ve en son 1989 yılında askerlikten tesrih olarak görevini tamamlamıştır.

Tuzlu askerlik dönemindeyken daha 1985 yılında kendi memleketinden bir hanımefendi ile evlenir ve bir kız çocukları dünyaya gelir.

Tuzlu, 1990’da Bağdat üniversitesi diller fakültesinde Türkçe bölümünde hoca olarak göreve başlamıştır. Lakin o dönemde hocalara verilen aylık maaş yetersiz olduğu için iki sene sonra işinden ayrılmıştır. Daha sonra tekrar memleketi Tuzhurmatuya dönerek baba

mesleği olan ticareti daha avantajlı görüp ve bunun yanında diğer serbest işlerle hayatını devam ettirmiştir.

Şair Sabah Tuzlu halen çok sevdiği memleket ve taşıdığı soyadını ithafen doğduğu kendi ilçesinde Tuzhurmatu'da yaşamaktadır. Ne yazık ki yüksek tahsile sahip olmasına rağmen hiçbir şüana kadar hiçbir yere devlet memuru olarak atanmamıştır.

Tuzlu'nun Edebi Şahsiyeti

Sabah Tuzlu'nun edebiyat ile ilgilenmesi küçük yaşta ortaokuldayken şiir yazma hissi kendisinde başlamıştır. O dönemde radyo evinde ve özellikle Türkmençe sunulan edebi programları merakla dinlediğini ve bunun yanında da şiir, hoyrat yazma meraklısı olmuştur. Sabah Tuzlu'da şiir yazma sevdası giderek daha da artmıştır (**küzeci 2007: 552**). Bir süre sonra hece ölçülerini bazı edebiyatçı arkadaşlarından öğrenerek bilgisi artmış ve gönlündeki edebiyat sevgisi gitgide derinleşmiştir. Bir süre sonra yeteneğini denemek için bazı şiir parçalarını yazmaya kalkmış ve kendini anlata bilecek maharete sahip olduğunu hissederek başladığı şiir yazma deneyimlerine devam etmiştir. Tuzlu, 1977'de ilk şiir ve hoyratlarını Kardeşlik Dergisi ve Yurt Gazetesinde yayımlamıştır.

Tuzlu, sadece şiir yazmakla kalmamış bunun yanında sosyal hayatla ilgili ve öyküler yazmaya da başlamış. Bu bağlamda Tuzlu, üniversitede öğrenciyken, Bağdat Radyosu Türkmençe yayın yapan programlarda hem çevirmen hem de program sunucusu olarak görev yapmıştır. O dönemde Kültür Bakanlığı tarafından Türkmençe yayınlanan Yurt

Gazetesi'nde şiirlerini yayınlamıştır. 1988 yılında Irak Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği'nde üye olmuştur., Sabah Tuzlu, 1976 yılından itibaren başladığı şiir yazma meraklılığı 2003 yılına kadar en çok Yurt Gazetesinde şiirlerini yayınlamıştır. 2003'te Yurt Gazetesi yayından durduktan sonra, çeşitli gazete ve dergilerde şiir yazmış, örneğin; Delil Gazetesi, Aksu Gazetesi, Vefa Gazetesi ve Türkmeneli gazetesi gibi birçok dergilerde de şiirlerini yayınlamıştır. Dergiler ise Kardeşlik Dergisi başta olmak üzere, Birlik Sesi, Türkmeneli Dergisi ve Erbil ilinde yayımlanan Barış Dergisi gibi şiirlerini yayınlamıştır

Sabah Tuzlu 1970 yıllarından bu yana ve özellikle Büyük Türkmen yazarı Ata Terzibaşı'nın "Kerkük Hoyratları" adlı eserinden çok yararlanmıştır. Bunun yanında ilk dönemlerinde klasik edebiyattan etkilenmiş; Fuzuli, Nesimi ve Hicri Dede gibi isimlerden, ayrıca doğup büyüdüğü memleketi Tuzhurmatu'da önde gelen büyük şairlerinden ise; Hasan Görem ve Ali Marufoğlu gibi, bunun yanında Türk şairleri ve Türkiye'de önemli isimlerden olan; Ziya Paşa, Tevfik Fikret, Namık Kemal ve Mehmet Akif Ersoy gibi milli mefkûre sahibi olanlardan şairlerin şiirlerini ve edebi hayatlarını okuyarak onlardan ilham alarak şiir yazmaya başlamış ve büyük ölçüde bahsi geçen şairlerden yararlanmıştır.

İlk başlarda şiire hece vezni ile başlayan Sabah Tuzlu, daha sonra aruz ölçüsünü de kullanmıştır. Hece ve aruz yetinmeyen şairimiz bu ölçülerin kenarında bir nevi özgürlük sunan serbest şiirlerde yazmıştır. Şiirlerinde pek içli ve duygulu görünen bir yandan

halka hitap ettiğini ve halkın sıkıntılarını kaleme aldığını söyleye biliriz. Tuzlu şiirlerinde genellikle vatan, millet, memleket, tabiata sığınma, sevgiliye hitap, Allaha münacat ve Ehl-i Beyt sevgisi hakkında şiir yazdığını göstermiştir. Şairin şiirlerindeki kullandığı dil ve üslup basit bir dil kullanarak daha doğrusu edebi dile çok fazla yatkın olarak şiir yazmıştır.

Tuzlu, merakla ve içinde bir sevgi yaradan şiir dünyasında hala günümüze kadar şiir ve öykü yazmaya devam etmektedir. Hayatını kültürel ve edebi sohbetler özellikle de yaşadığı kendi memleketi Tuzhurmatu’da birçok şairinin her gün katıldığı Türkmen edebiyatçıları tarafından kurulan “Kültür Buluşması” adı altında edebiyatçılara mahsus olan bir yer kendilerine belirlemişler. Tuzlu her akşam arkadaşları ile birlikte bu çatı altında edebiyat hakkında ve sosyo kültürel konuları ele alarak fikir alışverişinde bulunarak hep birlikte sohbet devam ederek işte büyük Türkmen şairi Sabah Tuzlu’nun hayatı böyle devam etmektedir.

Sabah Tuzlu’nun Millet, Memleket ve Kahramanlık hakkında yazdığı şiirlerden örnekler:

Tuzhurmatu

Tuzhurmatu’dır benim

Başımın altın tacı

Onu parlak görmektir

Kendimin baş amacı

Küçük yaştan sevgisin

Gönülde taşıyorum

Hürriyet bayrağıyçın

Yâdla uğraşıyorum

Aksu adlı nehrinin

Suyu derde şifadır

Milletinin şiarı

Yiğitliktir vefadır

Murtaza Ali dağı

Gör ne yüksek durup tur

Polat gibi göğsünü

Yâda nişan kurup tur

Bak şehrinin şanına

Asırların boyunca

Aç tarih sayfaların

Oku şanın doyunca

Doğmuş hür toprağında

Muhlis gayretli erler

Vasfindan hiç doymayan

İçli içli şairler

(Tuzlu) güzel şehrinin

Hizmetine çalışır	Ümit dolu yarına
Yükseltmek için	Türkmen uydularına
Adın meydanlarda yarışır	Muhlis kadrolarına
Cömert Türkmen Halkına	Binlerce selam olsun
Binlerce Selam Olsun	Gözyaşları silene
Şu insani akına	Adaleti bilene
Her uzak her yakın	Halkala ilgilenene
Cömert Türkmen halkına	Binlerce selam olsun
Binlerce selam olsun	Dul, yetim arayana
Esen serin yeline	Göçmene yarayana
Türkçe öten diline	Düşküne ağlayana
Bütün Türkmeneline	Binlerce selam olsun
Binlerce selam olsun	Şu açık yarışmaya
Kerkük, Tuz, Dakuk, Taze	Yardıma koşuşmaya
Şeref verdiler bize	Kutsal dayanışmaya
Erbil'le Köprümüze	Binlerce selam olsun
Binlerce selam olsun	(Tuzlu) hayır zillete
Mertoğlu o, mertlere	Mihnete her illete
Harcanan gayretlere	Şu kahraman millete
Yaycıyla Kümbetlere	Binlerce selam olsun
Binlerce selam olsun	Gönülden selam olsun

Şehit Kardeşim Gözün Aydın

Sen Irak'ın mert oğlusun

Vatan Per verisin soylusun

Şehadetle uğurlusun

Şehit kardeş gözün aydın

Kamusunda yoktu icabet

Elindeydi bütün karar

Çok şanlı bir geçmişin var

Şehit kardeş gözün aydın

Akıtınca temiz kanı

Yücelendi millet şanı

Mesken aldın her vicdanı

Şehit kardeş gözün aydın

Hakka batıl katmadın sen

Vicdanını satmadın sen

İlkeleri atmadın sen

Şehit kardeş gözün aydın

Ne sızladın ne inledin

Ne boyyalan laf dinledin

Arslan gibi hep kükredin

Şehit kardeş gözün aydın

Sen basırdın düşmanın kör

Yıldırmağı seni terör

Hürmet yağar sana gel gör

Şehit kardeş gözün aydın

Eylemiştin canı adak

Kucak açar sana toprak

Naşın sarar yüce bayrak

Şehit kardeş gözün aydın

(Tuzlu) söyler bizden gittin

Hedefine işte yettin

Her zaman saf niyetliydin

Şehit kardeş gözün aydın

Gözün aydın şehit kardeş

Sabah Tuzlu'nun Tuzhurmatu adlı
şiiirin tematik ve sembolik incelemesi

Sabah Tuzlu tarafından kaleme alınan "Tuzhurmatu" şiiiri, bireyin doğduğu topraklara duyduğu sevgi ile milli kimliğin inşaatı arasındaki ilişkileri çok katmanlı bir şekilde yansıtmaktadır. Bu makalede, şiiirdeki memleket ve millet sevgisi temaları tarihsel, toplumsal ve estetik bağlamlar çerçevesinde incelenmektedir.

“Tuzhurmatu şiiri, yalnızca bireysel bir duygu ifadesi değil, aynı zamanda kolektif bilinç ve ulusal ideallerin de bir yansımasıdır.

Sabah Tuzlu'nun *Tuzhurmatu* adlı şiiri, bireyin doğduğu topraklara ve ait olduğu millete duyduğu içsel bağlılığı, lirik ve vatanperver bir üslupla yansıtan temsili bir metin niteliğindedir. Bu şiirde memleket sevgisi, sadece fiziki bir mekâna yönelik özlem ya da aidiyetle sınırlı kalmayıp; tarihsel bilinç, kültürel kimlik ve toplumsal idealizmin birleştiği çok katmanlı bir anlatıya dönüşmektedir.

1. Mekânsal Aidiyet ve Simgeleştirme

Şiirin ana eksenini Tuzhurmatu şehridir. Şair, bu coğrafyayı bir “baş tacı” olarak nitelendirirken (bkz. “Tuzhurmatudur benim / Başımın altın tacı”), memleketin sıradan bir yer olmanın ötesinde, bireyin kimliğini kuran asli unsur olduğuna işaret eder. “Altın taç” benzetmesiyle memleket bir yücelik ve kutsiyet sembolü hâline gelir. Bu tür simgesel ifadeler, mekânın fiziksel değil, metafiziksel bir anlam taşıdığını gösterir.

2. Tarihsel Hafıza ve Kolektif Kimlik

Şairin “Bak şehrinin şanına / Asırların boyunca / Aç tarih sayfaların / Oku şanın doyunca” dizeleri, memleketin tarihsel derinliğini vurgular. Bu bağlamda Tuzhurmatu, sadece bir yerleşim yeri değil; bir medeniyetin, bir kültürün ve bir milletin ortak hafızasında anlam bulan tarihsel bir mekân olarak sunulmaktadır. Bu tür dizeler kolektif kimlik inşasında tarihin ve geçmişin

önemini gösterir. Şair, bireyi yalnızca bugünün değil, tarihsel bir sürecin devamı olarak konumlandırır.

3. Millet Sevgisi ve İdealizm

Millet sevgisi şiirde en açık biçimiyle “*Hürriyet bayrağı için / Yadla uğraşıyorum*” ifadesinde karşımıza çıkar. Bu dize, bireyin kişisel sevgisinin ötesinde, milletin bağımsızlığı ve özgürlüğü için mücadele etme arzusunu dile getirir. Şair burada ferdi kimliğini, toplumsal bir ideale hizmet eden bir unsur olarak konumlandırır. Bu durum, şiiri klasik bir vatan şiirinin ötesine taşıyarak ideolojik ve hatta aksiyoner bir boyuta ulaştırır.

4. Sanat, Mücadele ve Toplumsal Katılım

Şiirin son bölümünde yer alan “Vasfindan hiç doymayan / İçli içli şairler” ve “Meydanlarda yarışır” dizeleri, memlekete olan sevginin sadece duygu düzeyinde değil; üretim, sanat ve mücadele biçiminde yaşandığını da gösterir. Bu bakış açısı, memleket sevgisini pasif bir nostalji olarak değil, aktif bir sorumluluk ve katılım biçimi olarak yorumlar. Şairin benimsediği bu duruş, bireyin milleti uğruna hem sanatsal hem toplumsal düzlemde çaba göstermesi gerektiğine vurgu yapar.

Sabah Tuzlu'nun Şiirlerinde Muhteva

Sabah Tuzlu'nun, şiir sanatını, ülküsün ideal fikirlerini aşlamak amacıyla kullanmıştır. Şiirlerinin çoğunu millet ve toplum yararı için, yani insanların saadeti için yazmıştır.

Genellikle, şiirlerinde sosyal temaların ağırlıklı olduğunu söyleyebiliriz. O, şiirini yurdunu

haksız, adaletsizlik uygulamalarından kurtarmak ve bu inanç doğrultusunda vatanını, memleketini ve özellikle halkın mücadele gücünü, inancını kaybetmemelerini sağlamak amacıyla oluşturmuştur. Bu hususta, Sabah Tuzlu'nun millet, memleket bayrak ve vatan uğruna canını feda eden halkı bunun gibi kavramları içererek şiirlerinin tamamını başlıklar altında incelememiz veya değerlendirmemiz mümkündür.

Memleket

Bu şiirde, "Tuzhurmatudur benim" ifadesiyle bir özdeyiş kullanılmıştır. Şair, kendi benliğini, özünü bu özdeyişle ifade ediyor. "Başımın altın tacı" ifadesi, kendisine değer verdiği, önemseydiği memleketinin varlığını temsil ediyor. Memleketi O'nun için değerli bir altın hazinesi gibi görüyor. "Onu parlak görmektir" ve "Kendimin baş amacı" ifadeleri, yazarın kendi varlığındaki bu değerli memleketini koruma ve ona ulaşma amacını vurguluyor. Yani, şiirde özsaygı, kişisel değer ve amaçların önemi vurgulanıyor.

Tuzhurmatu

Tuzhurmatudur benim

Başımın altın tacı

Onu parlak görmektir

Kendimin baş amacı

Bu dize küçük yaşlardan itibaren taşınan bir sevginin, hürriyet ve özgürlük kavramlarına bağlı bir tutku olduğunu ifade ediyor. "gönülde taşıyorum" ifadesi duyguların derinliklerinde saklanan bir tutkuyu ve sadakati temsil ediyor. "Hürriyet bayrağı için yâdla uğraşıyorum" ise özgürlük mücadelesine olan bağlılığı ve bu ideal uğruna çaba sarf etmeyi gösteriyor. Şair, bu dizelerde kişisel bir

bağlamdan ziyade, genel olarak özgürlük, bağımsızlık ve tutkuların önemine vurgu yapmıştır.

Küçük yaştan sevgisin

Gönülde taşıyorum

Hürriyet bayrağı için

Yâdla uğraşıyorum

Bu dizede, "Aksu adlı nehrinin suyu derde şifadır" ifadesi ile nehrin suyu şifalı olduğu ve insanları iyileştirdiği vurgulanıyor. Bu metaforik ifade, nehrin fiziksel özelliğinden ziyade, milletin hayatındaki önemli bir role işaret ediyor. Ardından "Milleinin şiarı yiğitliktir vefadır" ifadesiyle ise milletin karakteri ve değerleri üzerinde duruluyor. "Yiğitlik" kavramı cesaret, kahramanlık ve onur gibi erdemleri temsil ederken, "vefadır" ise sadakat, bağlılık ve güvenlik gibi değerlere işaret ediyor. Şair, bu dizede milletin güçlü ve sağlam karakterini vurguluyor, bu karakterin nehir gibi şifalı bir özelliğe sahip olduğunu ifade ediyor.

Aksu adlı nehrinin

Suyu derde şifadır

Milletinin şiarı

Yiğitliktir vefadı

Tuzlu, bu dizede ise, "Murtaza Ali dağı, Gör ne yüksek duruptur" ifadesi ile Murtaza Ali'nin dağı yüksekliği ve görkemi vurgulanıyor. Bu dini sembol, Murtaza Ali'nin güçlü, etkili ve yüksek karakterini ifade etmek için kullanılmıştır. Ardından, "Polat gibi göğsünü yada nişan

kuruptur” ifadesiyle de Murtaza Ali’nin cesaretini ve kararlılığını vurguluyor. “Polat gibi göğsünü” ifadesiyle onun cesurca göğsünü gererek mücadele ettiği, ‘nişan kuruptur’ ifadesiyle ise hedefe kararlılıkla ilerlediği veya amacını belirlediği anlatılmış olabilir. Şair, bu dizede Murtaza Ali’nin yüceliğini, gücünü karakterini övmüş gibi görünüyor.

Murtaza Ali dağı

Gör ne yüksek duruptur

Polat gibi göğsünü

Yada nişan kuruptur

Şehrinin şanına ve tarihine bir övgü yapılmaktadır. “Bak şehrinin şanına, asırların boyunca” ifadesiyle şehrin geçmişteki itibarı ve değeri vurgulanıyor. Ardından “Aç tarih sayfalarını, oku şanındoyunca” ifadesiyle şehrin zengin tarihini keşfetme çağırısı yapılıyor. Doğmuş hür toprağında muhlis gayretli erler ve içli içli şairler ifadesi ise şehrin özgürlüğe ve sanata verdiği değer vurgulanıyor. “Muhlis gayretli erler” ifadesiyle şehrin çalışan ve sadık insanlarına atıfta bulunurken, “İçli içli şairler” şifadesiyle de duygusal ve derin düşüncelere sahip şairlerin varlığına dikkat çekiliyor. Bu dizede, şehrinin kültürel ve tarihsel

zenginliği övülerek, bu zenginliği keşfedilmesi ve takdir edilmesi gerektiği vurgulanıyor.

Bak şehrinin şanına

Asırların boyunca

Aç tarih sayfalarını

Oku şanın doyunca

Doğmuş hür toprağında

Muhlis gayretli erler

Vasfindan hiç doymayan

İçli içli şairler

Bu dizede ise, şehre hizmet etmek ve onun itibarını artırmak için çaba gösteren kişilerin ve kurumların önemi vurgulanıyor. “Tuzlu güzel şehrinin” ifadesiyle şehrin güzellikleri ve değerleri ima edilirken, “hizmetine çalışır” ifadesinde ise şehrin gelişimi ve iyileştirilmesi için çalışanların önemi vurgulanıyor. Ardından “yükseltmek için adını meydanlarda yarışır” ifadesiyle bu hizmetin şehrin adını ve itibarını yüceltmek için yapıldığına dikkat çekiliyor. Bu dizede, şehrin gelişimi ve tanıtımı için gösterilen çaba ve fedakarlık vurgulanarak, şehrin ilerlemesi için toplumsal bir sorumlulukun altını çiziliyor.

(Tuzlu) güzel şehrinin

Hizmetine çalışır

Yükseltmek için

Adını meydanlarda yarışır

1. Millet ve Cömertlik

Cömert Türkmen Halkına Binlerce Selam Olsun

Bu dizelerde , “Şu insani akına, her uzak her yakın, cömert Türkmen halkına, binlerce selam olsun” ifadesiyle Türkmen halkının cömertliği ve misafirperverliği övülüyor. “İnsani akına” ifadesiyle insanların hareketliği ve etkileşimi kastedilirken, “her uzak her yakın” ifadesiyle bu hareketin coğrafi sınırları aşarak her yerde hissedildiği vurgulanıyor. “cömert Türkmen halkına” ifadesiyle ise Türkmen halkına misafirperverliği ve yardımseverliği vurgulanıyor. “Binlerce selam olsun” ifadesi ise Türkmen halkına olan saygı ve minnetin ifadesi olarak kullanılıyor. Bu dizede, Türkmen halkının insani değerleri ve toplumsal özellikleri övülerek, onlara olan saygı ve sevgi dile getiriliyor.

Şu insani akına

Her uzak her yakın

Cömert Türkmen halkına

Binlerce selam olsun

Bu dizede ise, “Esen serin yeline, Türkçe öten diline” ifadesiyle Türkmenli’nin doğal çevresinin serinliği ve dinginliği vurgulanırken, Türkmen dilinin güzelliği ve melodisi öne çıkarılıyor. Ardından “Bütün Türkmenli’ne, binlerce selam olsun” ifadesiyle de Türkmenli’nin tüm halkına olan saygı ve sevgisini ifade ediliyor. Bu dizede, doğal çevre, dil ve kültür gibi unsurların bir araya gelerek Türkmenli’nin özgünlüğünü ve güzelliğini vurgulayan bir övgü sunulmuştur.

Esen serin yeline

Türkçe öten diline

Bütün Türkmeneline

Binlerce selam olsun

Bu şehirlerin Türkmen halkına verdiği değer ve şeref vurgulanarak, onlara olan minnet ve saygı ifade ediliyor. “Binlerce selam olsun” ifadesiyle de Türkmenli’nin bu bölgeleri kendilerine şeref verdiği ve bu şehirlerin selam verdiğini vurguluyor.

Kerkük, Tuz, Dakuk, Taze

Şeref verdiler bize

Erbil’le Köprümüze

Binlerce selam olsun

Bu dizede ise, “mertlere” ifadesiyle de cesur ve onurlu kişilere atıfta bulunurken, “Harcanan

gayretlere” ifadesiyle bu insanların ortaya koyduğu çabalara dikkat çekiliyor. Türkmeneli'nin Yayçılı ve Kümbetler bölgesine ve insanlarına selam gönderilerek vurgu yapılıyor.

Mertoğlu o, mertlere

Harcanan gayretlere

Yayçıyla Kümbetlere

Binlerce selam olsun

Bu dizede Türkmen uydu kanallarına ve bünyelerinde özveri ve canla başla çalışan kadrolarına selam gönderilerek, Türkmen halkının kendileri yoluyla geleceğe umut gözü ile baktıklarını vurgulanıyor.

Ümit dolu yarına

Türkmen uydularına

Muhlis kadrolarına

Binlerce selam olsun

“Gözyaşları silene” ifadesiyle zor zamanlarda insanların acılarını dindiren ve onlara yardım edenler anlatılırken, “Adaleti bilene” ifadesi ise adil ve hakça davrananların önemi vurgulanıyor. “Halkla ilgilenene” ifadesiyle isehalkın ve çözmeye çalışanların değeri anlatılıyor.

Toplum içinde adaletin ve insanların ihtiyaçlarının önemi vurgulanarak, bu değerlere saygı gösteriliyor.

Gözyaşları silene

Adaleti bilene

Halkla ilgilenene

Binlerce selam olsun

Şair bu dizede, “Dul, yetim arayana” ifadesiyle kayıplar yaşayan ve destek arayanlara yardım eli uzatmanın değeri anlatılırken, “Göçmen yarayana” ifadesinde ise göçmenlere ve yerinden edikmiş insanlara yardım etmenin önemi vurgulanıyor. “Düşküne ağlayana” ifadesiyle de zor durumda olanlara destek olmanın önemi ifade ediliyor. Şair, toplum içinde dayanışmanın ve yardımlaşmanın önemi vurgular iken, insanların birbirlerine olan sorumluluklarının altı çiziliyor.

Dul, yetim arayana

Göçmene yarayana

Düşküne ağlayana

Binlerce selam olsun

Bu dizede ise, toplum içinde olan dayanışma ve yardımlaşma sürecine atıfta bulunurken, muhtaç insanlara hızlı bir

şekilde yardım etme gayretlerine vurgu yapılıyor. “Kutsal dayanışmaya” ifadesiyle bu yardımlaşma ve dayanışmanın kutsal bir değer olduğu vurgulanıyor.

Şu açık yarışmaya

Yardıma koşuşmaya

Kutsal dayanışmaya

Binlerce selam olsun

Tuzlu bu dizede ise, zillate değil de İnsanlara hayır ve iyilik yapmanın onurlu bir duruş olduğunu anlatılırken, her türlü zorlukla karşılaşan insanların bu durumlarıyla başa çıkmalarının onları güçlendirdiğini anlatılıyor. Şair, “Şu kahraman millete, Binlerce selam olsun, gönülden selam olsun” ifadesiyle Türkmen milletinin cesur ve kahramanlığına binlerce kez gönülden selam verdiğini vurgulanıyor.

(Tuzlu) hayır zillate

Mihnete her illete

Şu kahraman millete

Binlerce selam olsun

Gönülden selam olsun

2. Erdem ve Kahramanlık

Şehit Kardeşim Gözün Aydın

Şair bu dizelerde, kahramanlık ve vatanseverlik duygularıyla dolu bir övgü var. “Sen ırakın mert oğlusun” ifadesiyle şehit Irak’ın asil ve cesur evladı olduğu ifade ediyor. “vatanperversin soylusun” ifadesinde ise, kişinin vatanına bağlılığı ve asaleti vurgularken, “Şehadetle uğurlusun” ifadesinde de şehidin şehitlikle yüceldiğine ve bu yolda şehit olmasını vurgu yapılıyor. Son dizede ise şehitlik mertebesine erişen şehidi kutluyor. Bu dizelerde vatanperverlik, cesaret ve şehitlik gibi kahramanlık değerleri ön plana çıkararak, kişinin vatanı için gösterdiği fedakârlık ve cesareti vurgulanıyor.

Sen Irak’ın mert oğlusun

Vatan Per verisin soylusun

Şehadetle uğurlusun

Şehit kardeş gözün aydın

Şair, “Kamusunda yoktu icabet, elindeydi bütün karar” dizelerindeki ifadeleriyle, kişinin sıradanın dışında bir iradeye ve kararlılığa sahip olduğu vurgulanıyor. “Çok şanlı bir geçmişin var” ifadesiyle de kişinin geçmişteki şanlı ve onurlu duruşu övülüyor. Bu dizelerde, kişinin kararlılığı, şanlı geçmişi ve şehitliği kutluyarak kişinin değerinin altını çiziliyor.

Kamusunda yoktu icabet

Elindeydi bütün karar

Çok şanlı bir geçmişin var

Şehit kardeş gözün aydın

Şair, “Yücelendi millet şanı, Mesken aldın her vicdan” dizesiyle milletin itibarının ve saygınlığının arttığı vurgulanırken, “Mesken aldın her vicdanı” ifadesiyle de kişinin tüm toplumun kalplerinde ve vicdanlarında özel bir yer edindiği anlatılmaktadır.

Akıtınca temiz kanı

Yücelendi millet şanı

Mesken aldın her vicdanı

Şehit kardeş gözün aydın

İlk dizede, kişinin doğru ve adil olanı savunduğu ve hakla batılı birbirine karıştırmadığını vurgulanıyor. “Vicdanını satmadın sen” dizesinde kişinin etik ve ahlaki değerlerinden ödün vermediği belirtilirken; “İlkeleri atmadın sen” ifadesiyle de, kişinin prensiplerine ve değerlerine sıkı sıkıya bağlı olduğu vurgulanıyor.

Hakka batıl katmadın sen

Vicdanını satmadın sen

İlkeleri atmadın sen

Şehit kardeş gözün aydın

Bu dizedeler de, kişinin şehit edilirken ne sızladığını ne inlediğini ne de haksızlığa boyun eğmediği vurgulanıyor. “Arslan gibi hep kükredin” ifadesiyle de kişinin cesur ve kararlı olduğu, her zaman güçlü bir duruş sergilediği ifade ediliyor. Bu dizelerde; kişinin cesareti ve dik duruşu övülerek onun özverisi ve fedakârlığına olan saygı ifade ediliyor.

Ne sızladın ne inledin

Ne boyyalan laf dinledin

Arslan gibi hep kükredin

Şehit kardeş gözün aydın

Şair, ilk dizede kişinin er meydanını tüm ayrıntılarıyla gördüğünü ve düşmanın kör olduğuna ifade edilirken, “Yıldırmadı seni terör” dizesinde ise, kişinin terör eylemleri veya baskılar

Karşısında yılmadığı ve korkmadığı anlatılıyor. “Hürmet yağar sana gel gör” ifadesiyle de, kişinin saygı görmesi ve takdir yağdığını ifade ediliyor.

Sen basirdin düşmanın kör

Yıldırmadı seni terör

Hürmet yağar sana gel gör

Şehit kardeş gözün aydın

Bu bentte de, kişinin hayatını vatani için adadığı ve bu uğurda fedakârlık yaptığı vurgulanırken, “Kucak açar sana toprak” dizesinde ise uğrunda şehit düştüğü toprak kendisine kucak açtığını ifade ediliyor. “naşın sararyüce bayrak” ifadesiyle kişinin ölümünden sonra naasına bayrak sarılarak şehidin onur mertebesiyle taçlandığını ifade ediliyor.

Eylemiştin canı adak

Kucak açar sana toprak

Naşın sarar yüce bayrak

Şehit kardeş gözün aydın

Şair, şehit belirlediği hedeflere ve amacına ulaşırken, şehit milletin kesesinden gittiğini ifade edilirken; “ Her zaman saf niyetliydin” ifadesiyle de, kişinin niyeti her zaman saf ve temiz olduğunu vurgulanıyor. Bu bentte, kişinin onurlandırıldığı ve minnetle anıldığı ifade edilirken; kişinin sadakati, kararlılığı ve vatanseverliği övgüyle ifade edilmektedir.

(Tuzlu) söyler bizden gittin

Hedefine işte yettin

Her zaman saf niyetliydin

Şehit kardeş gözün aydın

Gözün aydın şehit karde

1- Yayınladığı kitaplar:

- 1- Gençlik Aşamasında Duygular şiir, 1988.
- 2- İman Safhaları, Dini şiir, 2010.
- 3- Kulak Dolduran Sözler, şiir, 2011.
- 4- Demir Yolu Durağı, öykü, 2019.
- 5- Gerçeğe Giden Yol, dini şiir, 2018.
- 6- Bilene Bir Bilmeyene Bin, yazılar, 2018.
- 7- Ağıtlar, şiir, 2020.
- 8- Sılaya Dönüş, öykü, 2012
- 9- Çocuk Hikâyeleri, Hikâye, 2020.
- 10- Dalga Serpintileri, şiir, 2018.
- 11-Müjdelik, şiir, 2011.
- 12- Çağdaş Türk Edebiyatında Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde ve Semiha Ayverdi’nin makalelerinde Arapçaya çevirisi. 2012
- 13- Doruklar, Arap ve Iraklı Şairlerin Şiirlerinden Türkçe ’ye çeviri 2019.
- 14- Ektiğin biçersin, Arapça hikâye yazarların, hikâyelerini Türkçe ’ye çevirisi. 2019.
- 15- Yaralı İş hikâyesi, Arapçadan Türkçe ’ye çeviri. 2018.
- 16- Âdem ve Havva, Arapçadan Türkçeye tercüme, 2014.

2- Yayınladığı Tercüme kitapları:

Ekler:

٣٤٣

JOURNAL OF AL-QALAM UNIVERSITY COLLEGE\KIRKUK-Volume(9) Number(18) Year(2025)

DOI 10.70126/aqj.v9i17.258

Türkmen Şairi Sabah Tuzlu'nun Şiirlerinde Memleket ve Millet Sevdası: Tematik ve Sembolik Bir İnceleme

- 1- من الادب التركي المعاصر, Türkçeden Arapçaya Tercüme, 2018.
- 2- قصة العمل الصالح, Arapçadan Türkçeye tercüme, 2020.
- 3- كما تزرع تحصد, Arapçadan Türkçeye tercüme, 2018.
- 4- سهيل الشعر يخترق مرابط العتمة, Türkçeden Arapçaya tercüme, 2012.
- 5- Âdem ve Havva, Arapçadan Türkçeye tercüme, 2014.
- 6- Doruklar, Arapçadan Türkçeye tercüme, 2017.

Sonuç

Sabah Tuzlu, çağdaş Irak Türkmen edebiyatının milli bilinç ve kültürel kimlik ekseninde şekillenen en önemli temsilcilerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Şiirlerinde memleket, millet, bayrak ve vatan kavramlarını merkezine alarak yalnızca bireysel duyguları değil, aynı zamanda kolektif hafıza ve toplumsal idealleri de güçlü bir biçimde yansıtmıştır. Özellikle “Tuzhurmatu” adlı şiiri, bireyin doğduğu topraklara duyduğu sevgiyle ulusal kimlik arasında kurduğu bağ

aracılığıyla, vatan sevgisini estetik, tarihsel ve simgesel katmanlarla derinleştirmiştir.

Tuzlu’nun edebî kişiliği sadece şair kimliğiyle sınırlı kalmayıp; çocuk edebiyatı, halk anlatıları ve sosyal temalı şiirlerle Türkmen kültürünün farklı boyutlarına da katkı sunmuştur. Onun şiirleri, pasif bir aidiyet duygusundan ziyade aktif bir mücadele ruhunu barındırır; bu da onu, hem edebî hem toplumsal sorumluluk sahibi bir sanatçı kimliğiyle tanımlar. Tuzlu, yazdığı hikâyelerinden başka, inceleme ve araştırma yazıları da kaleme almıştır. Bir yandan da şiirlerinde baktığımızda çeşitli vezin denemeleri kullanmıştır.

Bu bağlamda Sabah Tuzlu’nun eserleri, hem bireysel duyguların hem de toplumsal bilincin taşıyıcısı olarak Irak Türkmen edebiyatında merkezi bir konumda yer almakta; edebiyat aracılığıyla Türkmen kimliğini diri tutma çabasının başarılı bir örneğini sunmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Çetişli İsmail, Metin Tahlillerine Giriş1- Şiir, Akçağ Yay, Ankara 2006, s. 224.

2. Akkoyunlu Ziyat, Türk Dünyası El Kitabı, TKAE Yay, Ankara 1998, C. 4, S. A. 31, s. 125.
3. Nevres Salah, "Eski ve Yeni Şiir", Kardeşlik Dergisi, TKO yay, Bağdat 1967, S. 12, s. 130-131.
4. Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Irak "Kerkük" Türk Edebiyatı, KB Yay, Ankara 1993, C. 6. S. 164.
5. Kevser Muhsin, "Tuzhurmatu'da Edebî Hayât'ın Başlangıcı", Yurt Gazetesi, KTB, TKM Yay, Bağdat 2003, S. 1309, s. 7.
6. Kerkük İzzettin, (1990), Haşim Nahit Erbil ve Irak Türkleri, İzzettin Kerkük Kültür ve Araştırma Vakfı (Kerkük Vakfı Yay. İstanbul s. 13.
7. TUZLU Sabah, (2011). Müjdelik. Türkmen Dili Yay. Tuzhurmatu
8. TUZLU Sabah. (2018). Dalga Serpintileri. Nur Bürosu yay. Tuzhurmatu
9. Nacioğlu, S. (2002).Tuz Şairleri. kerkük: Abdullvahap Avcı Bilgisayar ve basım evi yayınları.
10. Küzeci Şemseddin. (2007) Kerkük Şairleri. C. 2. T.C. Kültür Bakanlığı. Ankara
11. Shareef Mohammed Ali, (2025). Ata Terzibaşı'nın "Kerkük Şairleri" Eserindeki Eleştirileri. Babil İnsani Bilimler Dergisi, Babil Üniversitesi. Cilt 15, Sayı 3, s. 2938. ss. 2921-2942.
12. Khairullah Hamdi Lateef, (2019), Irak Türkmencesinde Farsça Alıntı Kelimeler ve Kullanılışları, Kerkük Üniversitesi, Kerkük İnsani Bilimler Dergisi, Cilt 14 Sayı 2 s. 452, ss. 450-463.

الدراسة في العلاقة بين سيرة الشاعر وإنتاجه الأدبي، موضحة كيف أثرت نشأته في طوزخورماتو، ومسيرته التعليمية، وخدمته العسكرية، وتجربته المهنية في تشكيل تجربته الشعرية. وتخلص الدراسة إلى أن أعمال صباح طوزلو تشكل انعكاساً عميقاً للمشاعر الفردية والهوية الجماعية في الأدب التركماني العراقي

الكلمات المفتاحية: الشعر، التحليل الموضوعي، طوزخورماتو، الوطن، الشعب

Özet

Irak çağdaş Türkmen edebiyatı, 19. Yüzyıldan itibaren teşekkül etmeye başlamıştır. Bu dönemde, özellikle Kerkük, Musul, Tuzhurmatı gibi Türkmen bölgelerinde bu edebiyatın temsilcileri ürünlerini ortaya koymuşlardır. Bunlar arasında,

الملخص

بدأ الأدب التركماني المعاصر في العراق بالتشكل منذ القرن التاسع عشر، لا سيما في المناطق ذات الكثافة التركمانية مثل كركوك والموصل وتلعفر وطوزخورماتو. ومن بين أبرز ممثلي هذا الأدب يبرز الشاعر التركماني صباح طوزلو بوصفه شخصية أدبية بارزة ومؤثرة. تهدف هذه الدراسة إلى تسليط الضوء على مساهماته الأدبية وتعريفه في الأوساط الأدبية خارج العراق. ومن خلال فحص أعماله والمصادر البحثية المتعلقة به، تبين أن أهم القضايا التي تناولها في شعره هي: حب الوطن، والانتماء القومي، والعلم، والهوية الوطنية. وتتميز قصائده بتجسيد مشاعر قومية عميقة. كما ساهم طوزلو في أدب الأطفال التركماني، حيث نشرت بعض من أعماله باللغة التركية. وقد أظهرت نتائج البحث أن صباح طوزلو يُعد من أبرز الأدباء التركمان في العراق اليوم، وأنه يتمتع بشخصية أدبية متعددة الأبعاد. ومن جهة أخرى، تبحث

Türkmenlerinin günümüzdeki önemli sanatçılarından birisi olan Sabah Tuzlu, çok yönlü edebi kişiliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer yandan şairin biyografisine yer verilerek, yaşamı ile şiirleri arasındaki etkileşim ortaya konmuştur. Tuzhurmatu'nun edebî ve kültürel yapısı, Türkmen kimliğinin taşıyıcısı olarak değerlendirilmiş; Sabah Tuzlu'nun eğitim hayatı, askerlik süreci ve meslekî yaşamı bağlamında şiirsel üretim süreci analiz edilmiştir. Sabah Tuzlu'nun eserleri, Irak Türkmen edebiyatında hem bireysel duyguların hem de toplumsal bilincin önemli bir taşıyıcısı olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şiir, Tematik, Tuzhurmatu, Memleket, Millet.

Türkmen şairi Sabah Tuzlu'da Türkmen edebiyatında önemli ve görkemli isimlerden biridir. Bu çalışmada Sabah Tuzlu'da Irak dışındaki edebiyatlarda çok fazla tanıtılması amaçlanmıştır. Yaptığımız çalışmada, Tuzlu'nun eserlerine, kendisine ve kendisi hakkındaki çalışmalara ulaşılmıştır. Bu çalışmada, Irak Türkmenlerinin edebiyatında Sabah Tuzlu'nun en önemli katkısının vatan, millet, bayrak ve memleket olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında şiirlerinde milli duyguları ifade etmesi yönüyle dikkati çekmiştir. Bunların dışında Tuzlu'nun Irak Türkmen çocuk hikâyeleride yer alarak bu eserle Türkçe olarak basılmış ve hazırlanmasında önemli çabalar sarf etmiştir. Yapılan bu çalışmada Irak